folklor/edebiyat, cilt:20, sayı:78, 2014/2

CAHİT UÇUK'UN "TÜRK İKİZLERİ" ROMANINDA SÖZVARLIĞI

Yıldız Yenen Avcı*

GİRİŞ

"Fransızcada vocabulaire, Almancada Wortschatz ve Wortbestand terimleriyle anlatılan sözvarlığı Türkçede kelime (sözcük) hazinesi, sözcük dağarcığı, sözcük gömüsü gibi terimlerle karşılanmıştır. Filoloji ve dilbilim çalışmalarında, bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme öğeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve birtakım özdeyişler, bir bütün olarak sözvarlığı adı altında ele alınır. Bu terimle anılan varlık, aynı zamanda, o dili konuşan ulusun maddi ve manevi kültürünü, dünya görüşünü, yaşam koşullarını ve deneyimlerini de yansıtır."**

Her dilin kendine özgü bir sözvarlığı mevcuttur. Türkçe de mecaz anlatıma uygun yapısından, yöresel ağız çeşitliliğinden, insan ilişkilerine verdiği önemden, az ve öz anlatımdan yana olmasına rağmen etkileyiciliği elden bırakmayan vurgulu ve ahenkli yapısından dolayı sözvarlığı bakımından oldukça zengin bir görünüm sergilemektedir. Bu

* Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi/Elazığ.

** Doğan Aksan(2002), *Anadilimizin Söz Denizinde*, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 13

zenginliği insanlara sunmanın birçok yolu vardır. Bunlardan en etkili olanı da edebi eser kanalı ile gerçekleşmektedir; çünkü çocuk doğal bir ortam içinde, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurarak dilin kuralların öğrenir. Çocukların seviyesine uygun hazırlanan, onların ilgisini çekmeyi başaran bir yapıt içeriğindeki iletilerle kişiliğinin oluşmasına yardımcı olurken; eserde yer alan dilsel öğeler de kişinin bu yöndeki becerilerine katkıda bulunur.

Cahit Uçuk, Türk edebiyatında gerek yetişkinler ve gerekse çocuklar için yazdığı kitaplardan dolayı önemli bir yere sahiptir. Yazın hayatına bir çocuk masalıyla* başlayan yazarın öne çıkan eserlerinden biri Türk İkizleri'dir. Bu roman, Cahit Uçuk'a hem ulusal hem de uluslararası düzeyde bir ün kazandırmıştır. Bilindiği üzere söz konusu eser, Milletlerarası Çocuk Kitapları Birliği'nin düzenlediği "Hans Christian Andersen 1958 Yarışması"nda şeref listesine girmeyi başarmıştır. Esere atfedilen Liyakat diplomasında ise; şunlar yazılıdır:

"İşbu kitap, yarışmaya iştirak eden memleketler arasında Çocuk Neşriyatı için iyi bir örnek olarak seçilmiştir. Çağdaş Çocuk Edebiyatına değerli bir hizmettir. Ümidimiz bunun birçok memleket çocuklarını birleştirmesi ve böylece Çocuk Kitapları vasıtasiyle Milletlerarası Anlaşmaya yardım etmesidir."**

Sabiha Bozcalı tarafından resimlenen ve İstanbul Matbaacılık T. A. O. tarafından basımı gerçekleşen Türk İkizleri'nin bir diğer başarısı ise; 1956 yılında Londra'da Jonathan Cape Müessesesi tarafından yayımlanarak meşhur ikizler serisine girmesidir. Eser, Doroty Blatter tarafından İngilizceye; "1964 yılında Münite Franz Schneider Kitabevi'nce Almancaya; Japonya'da Japoncaya, İran Şahbanusu Farah Pevlevi'nin beğenileriyle Farsçaya çevrilmiştir. Eseri Avustralya Milli Eğitim Bakanlığı radyoyla ders müfredatına almıştır."***

Anadolu kırsalında yaşayan insanların yaşadığı maceralar üzerine kurulu olan Türk İkizleri; çocuğu hayata hazırlayacak iletiler (aile bütünlüğünün önemi, çalışmanın bir erdem olduğu ve başarının tesadüfler üzerine değil disiplin, alın teri ve sabır üzerine kurulu olduğu, doğanın insana sunduğu güzelliklere değer verilmesi gerektiği…) yönünden ve çocuğun dil gelişimine katkıda bulunacak değerler bakımından oldukça zengindir.

Bu çalışmada adı geçen eser, yalnızca sözvarlığı açısından ele alınmış; romanda yer alan ikilemeler, deyimler, yöresel sözcük ve yansıma sözcükler, kalıp sözler ile atasözleri tarama tekniği kullanılarak incelenmeye çalışılmıştır.

İkilemeler**:**

"Türkçede ikilemelerin ortaya çıkışını hazırlayan temel etken anlamdır. Düşünce ve duyarlıktaki gelişme ve değişmeleri yansıtan anlamlara yeni anlatım kalıpları bulmak için sözcükleri yan yana getirip tek bir sözcük gibi onları kullanma yoluna gidilmiştir. Başka bir deyişle anlamı belirtmek, pekiştirmek, güçlendirmek amacıyla yeni bir sözcük yaratıyormuşcasına, ikilemeler oluşturulmuştur."****

* Cahit Uçuk, ilk eserini masal türünde vermiştir. "Yarım Ay" dergisinde yayımlanan bu çalışmanın ismi; "Bir Masal ki Herkes Okumalı!"dır.

** Cahit Uçuk (2008), *Türk İkizleri*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul

*** Abide Doğan (1999), *Cahit Uçuk Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 288

**** Emin Özdemir (2000), *Erdemin Başı Dil*, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 145

Anlatılmak istenene müzikal bir form renkliliği katan ve sözü daha güçlü kılan bu söz değerleri; yazarın öncelikli olarak tercih ettiği dilsel kullanımlardandır. Romanda yaklaşık olarak seksen üç ikileme örneği tespit edilmiştir. Bunlar daha çok aynı sözcüğün yinelenmesiyle oluşan söz öbekleridir:

"kıvrıla kıvrıla, çarpa çarpa, isteksiz isteksiz, birer birer, fıkır fıkır, pırıl pırıl, sinsi sinsi, savura savura, renk renk, tatlı tatlı, dalgın dalgın, hüngür hüngür, ayrı ayrı, şaşkın şaşkın, kıs kıs, birer birer, ağır ağır, kesik kesik, utangaç utangaç, basa basa, uslu uslu, parıl parıl, uykulu uykulu, sıkı sıkı, boğum boğum, tutuna tutuna, korka korka, döne döne, tas tas, yavaş yavaş, kıvrım kıvrım, titreye titreye, kaba kaba, uzun uzun, seçe seçe, dalgın dalgın, uzun uzun, sıra sıra, sallana sallana, tek tek, yavaş yavaş, harıl harıl, aça aça, kucak kucak, fırıl fırıl, hıçkıra hıçkıra, düşüne düşüne, …"

Eserde; birbirine yakın sözcüklerin yan yana gelmesinden oluşan ikileme örnekleri de görülür: canla başla, eş dost, sarmaş dolaş, ses seda…

"Fatma Bibi, Abuğ Hasan, İkizler, *canla başla*, sabahtan akşama kadar uğraşıyorlardı." (s. 123)

"Baba kız oracıkta *sarmaş dolaş* olduk." (s. 250)

Anlamları birbirinin tersi olan ikileme örnekleri ise şöyledir:

"*Sağı solu* dolaştı, kümeste uyuyan tavuklara baktı…" (s. 36)

"*Bata çıka*, *düşe kalka* koşuyordum."(s. 54)

Eserde yansıma sözcüklerden oluşan ikilemeleri de görmek mümkündür:

"Parlak hem söylüyor, hem de *fıkır fıkır* gülüyordu." (s. 41)

"İkizlerin dört yanlarında *fırıl fırıl* dönerek, havladılar." (s. 252)

Görevleri bakımından incelendiğinde ise; ikilemelerin en çok zarf görevinde kullanıldığı ve cümlenin anlamını durum ve zaman bakımından tamamladığı görülür:

"Durak, gözleri alevlerde, *dalgın dalgın* düşünüyordu." (s. 55)

"Dereyi ortaladıktan sonra sular *yavaş yavaş* alçaldı." (s. 216)

Bununla beraber cümle içinde isim veya sıfat görevinde kullanılıp cümlenin farklı öğelerini karşılayan örneklere rastlanılmaktadır.

"İki kardeş, uçları *pırıl pırıl* yanan kazmaları, havaya kaldırarak, hızla toprağa indiriyorlar, (sıfat- belirtili nesneyi niteliyor) kaldırıp indirerek birer çukur açıyorlardı." (s. 43)

"Abuğ Hasan, ahırın önündeki sundurmadan *kucak kucak* odun, kütük taşıyor, ocağa yığıyordu. " (s. 256) (sıfat- belirtisiz nesneyi niteliyor)

"Fırtına dindi. Bakın dışarıda *ses seda* yok."(s. 245)

(isim- özne görevinde)

Eserde ayrıca okuyucunun çok da alışık olmadığı ikileme örnekleri de görülmektedir:

"Utangaç utangaç önüne bakarak, mırıldandı." (s. 131)

"Diye, herkese tas tas dağıtıyordu." (s. 178)

Yazarın ikileme kullanımı ile ilgili olarak dikkat çeken bir diğer özellik ise; bu dil öğelerinin kimi zaman yüklendiği görevler bakımından Türkçenin söz dizimine uygun olarak kullanılmamalarıdır.

"Birer birer hayvanlarına biniyorlardı." (s. 92) (*Hayvanlarına birer birer biniyorlardı.*)

"Parlak'ın ağır ağır gözleri açılmıştı." (s. 154) (*Parlak'ın gözleri ağır ağır açılmıştı.*)

Deyimler:

Romanda insan psikolojisi, akıl gücü, sosyal yaşam ve çalışma hayatı ile ilgili pek çok deyim bulunmaktadır: "yola koyulmak, yol almak, çığlık koparmak, iş görmek, gözden kaybolmak, içini çekmek, akıl öğretmek, oyuna dalmak, ümidini kesmek, göğsü kabarmak, can kulağı ile dinlemek, aklı ermek, boynunu bükmek, kendini kaybetmek, yolunu tutmak, aklına gelmek, canı sıkılmak, gözden kaybolmak, sözü ağzında kalmak, yola düşmek, temize çıkarmak, çığlık atmak, yangını söndürmek, aklı kesmek, aklına yatmak, yola çıkmak, renkten renge girmek, başa çıkmak, gözleri dolmak, yüreği çarpmak, ağır başlı, içi serinlemek, başına gelmek, dili tutulmak, dermanı kesilmek, bin dereden su getirmek, aklını kaçırmak, içi içine sığmamak, sevinçten deli olmak, aklı almamak, düşünceye dalmak, yol açmak, aklı başından gitmek, yüreği kopmak, derdi eşelemek, geceyi gündüz etmek, içi parçalanmak, yüreği yanmak, içine kurt düşmek…"

Yazar özgün söz örnekleriyle Türkçenin sözvarlığına katkıda bulunur:

"Küçük kızın gözleri, yüzü, dudakları, *yüreği gülüyordu.*" (s. 151)

"Birden büyük bir çığlık koşardı." (s. 88)

Yazar kimi zaman bilinen deyimleri değiştirerek onlara yeni bir form vermeye çalışır. Türkçede sıklıkla kullanılan "içine (yüreğine) ateş düşmek", "yüreğine korku düşmek", "içine ümit doğmak" deyimleri yerine alışık olunmayan bir kullanım olan "içine ümit düşmek" ifadesini kullanılır:

"İçime bir ümit düştü. Göz yaşlarım diniverdi." (s. 54)

Ayrıca "göz yummak" yerine "baş eğmek" deyimi tercih edilir:

"Her gece, bir tavuğumuzun yok olmasına baş eğemeyiz." (s. 39)

"Gözlerinin içi gülmek, gözleri parlamak" deyimleri yerine; bu anlamları çağrıştıran "gözleri ışıldamak"; "zehirini dökmek" yerine ise -öz Türkçe kullanmadan yana bir tavır sergileyerek- yine bu anlama gelen "ağusunu dökmek" öbeğini kullanır:

"Abuğ Hasan'ın gözlerinin içi ışıldıyordu." (s. 222)

"Oracıkta, kapı dibinde, kocasının kuvvetli göğsüne yaslanarak, uzun, yorucu ve yalnız geçen yılların acısını, ağusunu dökmek ister gibi ağladı." (s. 262)

Yansıma Sözcükler:

Roman, köyde yaşayan insanların yaşamlarını konu edinmektedir. Bu yönüyle doğaya ait birçok varlığı ve onların çıkardığı seslerin taklidi olan sözcükleri görmek mümkündür:

"Bahçelerde, karşılıklı öten İshak, Yakup kuşlarının sesleri, yaprakları hışırdatan rüzgâr, derenin arığın şırıltısı el ele vermiş, yıldızlı köy gecesinin koynuna, sesten bir dere gibi akıyordu." (s. 34)

"Kuzular meliyor, oğlaklar bağırıyor, tavuklar gıdaklıyordu." (s. 88)

"Odanın sessizliği içinde, dışarıda yağan karın belirsiz hışırtıları duyuluyordu." (s. 246)

Kalıp Sözler:

"Bilindiği gibi, her toplumda belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş sözler, duyguları açığa vuran kalıplar, çeşitli klişeler vardır. Örneğin bir kimseyle

karşılaşıldığında, onu selamlarken, bir kimseden yardım ya da iyilik görüldüğünde, bir şey rica edildiğinde, hasta olduğunu öğrendiğimiz bir kimseye söylenen sözler gibi.”*

Romanda yaygın olarak teşekkür etme (sağ olun), karşılama (hoş geldin),uğurlama (hoşça kal) ve çalışana kolaylıklar dileme (kolay gelsin) gibi ifadelere yer verilse de insanı ilgilendiren birçok konuyla ilgili kalıp sözlere yer verildiği görülür. İnsanlar arasındaki ilişkiyi güçlendiren ve yüreklere tatlı bir esinti veren bu değerlere birkaç örnek vermek gerekirse:

Teşekkür anlatan ifadeler:

“Durak, anasına yaklaşarak dürmecini aldı:

– Sağ ol ana…

Kopardığı kocaman lokmayı çiğnerken anasını koltukluyordu.

– Eline sağlık ana, öyle güzel olmuş ki…” (s. 14)

Çalışana kolaylık dilemeyi anlatan *ifadeler:*

“– Kolay gelsin, Fatma Bibi!..

– Sağ olun çocuklar!.. Kolaysa başınıza gelsin!..” (s. 157)

Karşılama, uğurlama ve vedalaşma anlamı veren kullanımlar:

“– Hoş geldin Fatma Bibi.

….

Fatma Bibi, hepsine ayrı ayrı:

Hoş bulduk, sağ olun! Diyordu.” (s. 19)

“– Kal sağlıcakla Abuğğ dayı…

– Git güle güle kızım…” (s. 139)

Arzu, istek ve dualar:

“– Geçmiş olsun Parlak!” (s. 176)

“– Benim bir tanecik kardeşim. Kurban olam sana…

Durak da onu öpüyordu. Fatma Bibi’nin gözleri yaşlanmıştı:

– Tanrı sizi ayırmasın…” (s. 45)

Yöresel Sözcükler:

“Türk İkizleri” romanı yerel sözcük kullanımı açısından oldukça zengindir. Bu durum, anlatıma doğallık ve içtenlik kazandırmanın yanı sıra eserin folklorik değerini de artırmaktadır. Sayfanın altında verilen dipnotlar aracılığıyla bu sözcüklerin ne anlama geldiği, hangi durumlarda kullanıldığı açıklanmıştır. Kitabın, bu yönüyle bir sözlük niteliği taşıdığını söylemek mümkündür. Anlamı verilmeyen sözcükler ise; bir sözlüğe başvurarak araştırma yapma becerisini kazandırmayı amaçlamaktadır.

Abuğğ: Köylü dilinde “aman” manasına gelir.

Altın baş: Köylülerin bir çuha parçası üzerine, altın liralar dizerek yaptıkları süslü başlık.

Altın saçak: Köylüler ince örgü saçlarının ucuna küçük altınlardan süsler yaparlar.

Argaç: Halı ilmiklerini tutturmak için her sıranın arasına atılan ip.

Arık: Suyu, bahçeden akan küçük dere.

* Doğan Aksan (2001), *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 165

Ayakcak: Merdiven
Ayvan: Önü açık sofa
Batman: Altı kilo
Bıldır: Geçen yıl
Bibi: "Hala" demektir.
Bürük: Baş örtüsü
Cicim: Köylülerin battaniye gibi kullandıkları ince kilim
Çağnağa: Şelale, çağlayan
Çelik: Çelik çomak oyununda, parmak kalınlığında, yaklaşık 50 cm uzunluğunda, uygun ağaç dalından kesilmiş uzun çubuk, bir nevi sopa
Dağın: Leblebi gibi küçük yemişler veren bir ağaç
Dam: Köylüler evlerine dam derler. Köy dilinde ev demektir.
Döğen: Buğday tanesini, sapından ayırmak için harman yerlerinde kullanılan araç
Dürmeç: Köy sandvici
Ece: Erkek kardeş
Emmi: Amca
Erince: Varınca
Erişte: Köy makarnası
Essah: Sahi, gerçek
Fak: Kapan
Gocuk: Kurt postundan kürk ceket
Gömmece yalak: Bir köy oyunudur…
Gurk: Kuluçka
Haley: Beş on kişinin omuz omuza vererek hep birden oynadığı meydan oyunu
Katık: Yiyecek şeyler
Kavim: Kavi, kuvvetli
Kavurma: Sonbaharda koyun, keçi keserek kavururlar, tenekelere basarlar; tenekeden çıkarıp yerler, yemeklere koyarlar.
Kerpiç: Köylülerin, saman karışık çamuru kalıplara dökerek yaptıkları bir nevi tuğla
Kesmece: Üzüm veya dut şırasından yapılan köy yemişi, tatlı pestil
Kirkit: İşlenen ilmikleri, tamamlanan sıraları bastırmak için kullanılan bir çeşit demir tarak
Krep: İnce ipekli yemeni
Kürük: Kar küremek için kullanılan bir çeşit kürek
Kürümek: Kazıyıp sıyırmak anlamına gelir.
Lağlanmak: Alay etmek
Makat: Köylüler divan gibi minderlere derler.
Miyet olun: "Mukayyet olun, dikkat edin" manasına gelir.
Ola: Köy dilinde "acaba" manasına gelir
Pastık: Dut pestili
Pazar Ekmeği: Köylüler, kasabada memurlar için yapılan fırın ekmeğine "pazar ekmeği" derler.
Sayrı (Seyri): Hasta

Sini: Tepsi
Sitil: Bakırdan su kovası
Suvarıver: Su ver, sulayıver
Sümek: Taranan yünün bükülebilmesi için yapılan uzun biçimde yün paketi ……
Taka: Köy evlerine mahsus, duvar içine yapılan kapaksız dolap
Topunu: "Hepsini" manasına gelir.
Uşak: Çocuklar manasına gelir.
Üsküre: Bakırdan yapılmış çorba, ayran, hoşaf tası.
Yal: Arpa unundan yapılan köpeklere mahsus bulamaç
Yemeni: Dikişli papuç
Yenlik: Suların az olduğu, sığ yer
Sözlük Kullanmayı Gerektiren Sözcükler
Çemrelemek, çul, lûğ, lûğla(mak), hasır, peşkir, perdahlanmak, urba…
Metindeki Anlatımdan Hareketle Anlamı Tahmin Edilen Sözcükler
Hayma:
"Parlak, onları oldukları yerde kendi hallerine bırakarak, hayma koştu. Hayma, tarlanın kıyısından akan arık başına kurulmuştu. Ölçülü aralıklarla yere çaktıkları dört uzun ağaç dalının üstünü, bir hasırla kapatmışlar ve güneşin sıcaklığını geçirmemesi için de, hasırın üzerine yeşil dallar atmışlardı." s.124
Döşek:
"Fatma Bibi, bitişik döşeklerde uyuyan ikizlere seslendi:" s. 154

Atasözleri:

"Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler."* Yaşanmışlıkların ve toplum içindeki genel kabullerin göstergesi olan bu ifadeler, sayısı az olmakla birlikte eserde yer alan sözvarlığı unsurlarındandır.

Yazar yaşamla ilgili önemli dersleri atasözü kalıpları içinde verir. Yolculuk yapacak kişinin oyalanmaması gerektiğini "Yolcu yolunda gerek." (s. 95) sözüyle anlatır.

Yazar kimi zaman, atasözünü açıklamasıyla birlikte verir:

"– İnsan, çiğ yemezse, karnı ağrımaz Fatma Bibi. Benim de kötü bir niyetim, işlediğim bir yolsuz iş yoktu ki, üzüleyim. Doğru yolda gidenin alnı ak olur…" (s. 103)

Deyimlerde olduğu gibi atasözü kullanımında da yazarın farklı arayışlar içine girdiği ve kalıplaşmış ifadeleri kendine özgü bir tarzla değiştirdiği görülür. Umutların hep taze kalmasını ve güzelliklerin yaşanacağına dair olan inancın yitirilmemesi gerektiğini ifade eden "Sabah ola, hayır ola (gele)." sözü eserde "Sabah ola, gün doğa…" (s. 39) şeklinde kullanılır.

* Ömer Asım Aksoy (1998), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Cilt 1, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s. 15

SONUÇ

Bir ülkenin manevi mirası olan dil, sözvarlığını oluşturan temel unsurlardan gücünü alır ve yazıya geçirilmiş metinler aracılığıyla geçmiş ile gelecek arasında köprü kurar. Bu bakımdan birer dil işleyicileri olan yazarlar aynı zaman da kültür aktarıcısıdırlar.

Cahit Uçuk; gerek yetişkinler ve gerekse çocuklar için yazdığı birçok eserden dolayı oldukça üretken bir insandır. Onun, Türk edebiyatına ve Türkçeye en büyük kazanımlarından biri "Türk İkizleri" romanıdır. Yazara uluslararası bir şöhret getiren bu eser; dilsel nitelikler açısından da üzerinde durulmaya değer bir görüntü arz etmektedir.

Bu çalışmada "Türk İkizleri" romanı sözvarlığını oluşturan öğeler bakımından incelenmiş ve şu bulgulara ulaşılmıştır:

Yazar, eserde en çok ikilemelere, en az ise atasözlerine yer vermiştir. İkilemeler genellikle aynı sözcüğün tekrarı ile oluşturulmuşlardır. Buna karşın farklı kuruluşlara (yansıma sözcüklerle kurulanlar, anlamları birbirine yakın sözcüklerle yahut karşıt anlamlı sözcüklerle oluşturulanlar) sahip örnekler de yok değildir. Görev bakımından incelendiğinde ise ikilemelerin en çok zarf görevinde kullanıldığı ve cümlenin anlamını çeşitli yönlerden (özne, nesne, tümleç) tamamladığı görülür.

Deyimler, yazarın sıklıkla kullandığı ikinci sözvarlığıdır. Romanda halkın kültürel dokusu, çalışma hayatı, akıl ve muhakeme gücü ile ilgili pek çok örnek bulunmaktadır. Yazar halkın yaygın olarak kullandığı deyimlere yer vermekle beraber kendi ürünü olan özgün kullanımlarla sözvarlığının sınırlarını genişletir. Yazarın deyim kullanımına yönelik dikkat çeken bir diğer özelliği ise; bazı kullanımlarda sözcükleri değiştirme yoluna gitmesidir.

Eser, yazın yaylayı kışın kasabayı mesken tutan; hayatlarını tarım ve hayvancılıkla geçiren insanların yaşadıklarını konu edinmektedir. Bu açıdan bakıldığında doğadaki seslerin taklidi olan yansıma sözcüklerle karşılaşmak da pek tabiidir.

"Türk İkizler" yöresel ağız kullanımı bakımından da zengin bir görüntü vermektedir. Eser, bir dönemin sosyal yaşamına, düşünüş gücüne ve değer yargılarına ışık tutan bir sözlük niteliğindedir.

Anadolu insanının nezakete, hatır gönül kırmamaya ve toplumla bütünleşmeyi sağlayan görgü kurallarına olan düşkünlüğü kalıp sözler aracılığı ile verilmeye çalışılır. Yazarın, satır aralarında vermek istediği iletiler ise; atasözleri ile sağlam bir temele oturtulmaya çalışılır.

Sonuç olarak denilebilir ki; Türk İkizleri romanı, Türkçenin temel unsurlarını dile getirme ve Anadolu insanının folklorik değerlerini yansıtma bakımından dikkate değer bir eserdir.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan (2001), *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara

AKSAN, Doğan (2002), *Anadilimizin Söz Denizinde*, Bilgi Yayınevi, Ankara

AKSOY, Ömer Asım (1998), *Atasözü ve Deyimler Sözlüğü*, Cilt 1 ve 2, İnkılâp Kitabevi, İstanbul

DOĞAN, Abide (1999), *Cahit Uçuk Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

GÜLERYÜZ, Hasan (2003), *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara
ÖZDEMİR, Emin (2004), *Anadilin Toprağında*, Dünya Kitaplar, İstanbul
ÖZDEMİR, Emin (2000), *Erdemin Başı Dil*, Bilgi Yayınevi, Ankara
UÇUK, Cahit (2002), *Bir İmparatorluk Çökerken*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
…….....(2003), *Erkekler Arasında Bir Kadın Yazar- Silsilename 1*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
…….(2008), *Türk İkizleri*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul
YARDIMCI, Mehmet, Hüseyin Tuncer (2000), *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Ürün Yayınları

Özet

Cahit Uçuk tarafından kaleme alınan "Türk İkizleri" romanı; 1956'da meşhur "İkizler Serisi" ne; "Hans Christian Andersen 1958 Yarışması"nda da şeref listesine girerek, liyakat diplomasını almış önemli bir eserdir.

Bu çalışmada "Türk İkizleri" romanı Türkçenin sözvarlığını oluşturan temel öğeler (ikilemeler, deyimler, yansıma sözcükler, kalıp sözler, yöresel sözcükler ve atasözleri) bakımından incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Yazar, eserde en çok ikilemelere, en az ise atasözlerine yer vermiştir. İkilemeler genellikle aynı sözcüğün tekrarı ile oluşturulmuşlardır. Buna karşın farklı kuruluşlara (yansıma sözcüklerle kurulanlar, anlamları birbirine yakın sözcüklerle yahut karşıt anlamlı sözcüklerle oluşturulanlar) sahip örnekler de yok değildir. Görevleri bakımından incelendiğinde ise ikilemelerin en çok zarf (belirteç) olarak kullanıldığı ve cümlenin anlamını çeşitli yönlerden (özne, nesne, tümleç) tamamladığı görülür.

Deyimler, yazarın sıklıkla kullandığı ikinci sözvarlığıdır. Romanda halkın kültürel dokusu, çalışma hayatı, akıl ve muhakeme gücü ile ilgili pek çok örnek bulunmaktadır. Yazar, halkın yaygın olarak kullandığı deyimlere yer vermekle beraber kendi ürünü olan özgün kullanımlarla sözvarlığının sınırlarını genişletir. Yazarın deyim kullanımına yönelik dikkat çeken bir diğer özelliği ise, bazı kullanımlarda sözcükleri değiştirme yoluna gitmesidir.

Doğayla bağını koparmamış olan kırsal kesim insanının anlatıldığı eserde, yansıma sözcüklere ve yöresel ağız kullanımına örnek teşkil edecek kullanımlara sıkça yer verilmiştir. Toplum hayatında insan ilişkilerinin belirleyicileri olan kalıp sözler ise, Anadolu insanının nezakete bağlılığının, hatır ve gönüle olan düşkünlüğünün güzel örnekleridir.

Yazarın, satır aralarında vermek istediği iletiler ise, atasözleri ile sağlam bir temele oturtulmaya çalışılır.

Tarama tekniği ile elde edilen bu tespitler ışığında, "Türk İkizleri" romanının, sözvarlığı bakımından zengin bir eser olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Cahit Uçuk, Türk İkizleri, sözvarlığı

Abstract

VOCABULARY IN CAHİT UÇUK'S "TURKISH TWINS" NOVEL

"The Turkish Twins" novel which written by Cahit Uçuk, have been included famous "Twins Series" in 1956 and also honor list in 1958 competition, is an important literary work.

In this study, "The Turkish Twins" novel was examined in terms of basics (reduplications, idioms, mimetic words, routines, regional words and proverbs) constitute Turkish vocabulary and was reached the following conclusions:

Author mentioned the most reduplications and at least proverb in the work. Reduplications generally were constituted repetition of same word. In spite of that there are examples (constituted with mimetic words, created by words meanings of which are close together or antonym) having different constructions. When reduplications are analyzed in terms of task, it is seen that they are used the most being adverb function and complete meaning of the sentence (subject, article, object) in various way.

Idioms are the second vocabulary which often used by the author. There are many examples related to folks cultural texture of people, their work life, mind and ratiocination power in the novel. As well as author gives a places idioms commonly used by the public, extends the limits of vocabulary with original usage own produced. As for the author's another remarkable feature for use idioms resorts changing the words in some uses.

Mimetic words and uses which are exemplary local dialect usage often were given a place in the work which described rural people who don't rupture with nature. As for routines which are determinative human relations in community life; are prime examples Anatolian human's commitment to kindness, indulging in respect and heart.

As for Messages which the author wants to give between the lines; tried to be placed on a solid foundation with proverbs.

Obtained by scanning the light of these findings, it is possible to say that "The Turkish Twins" novel is a work rich in vocabulary.

Keywords: Cahit Uçuk, Turkish Twins, Vocabulary.